

КРЕДИТЕН РИЗИК И РИЗИК НА ЗЕМЈА

Стратегии и процеси на управување

Стратегијата за управување со кредитен ризик на Шпаркасе Банка Македонија АД Скопје, ги дефинира основните цели и насоки при преземање и управување со кредитниот ризик, интерно утврдување и оценка на потребната адекватност на капиталот, осврт на деловната стратегија на Банката, евентуалните промени на деловната стратегија и прифатливото ниво на кредитен ризик на кое Банката може да биде изложена во своето работење.

Процедурите за управување со кредитен ризик на Банката содржат процеси кои се однесуваат на континуирана идентификација, процена, мерење, следење, контрола и намалување на кредитниот ризик.

Процесот на идентификацијата се однесува на кредитниот ризик карактеристичен за секој клиент и содржан во сите изложености на кредитен ризик, за секој нов производ/систем, како и на кредитниот ризик на ниво на кредитно портфолио на Банката.

Како составен дел од процесот на процена на кредитниот ризик, Банката користи развиен скоринг систем за нефинансиски правни лица развиен од страна на Групацијата. Во процедура е развивање и на скор систем за физички лица која исто така ќе придонесе за подобрување на процесот на идентификација на кредитниот ризик на ниво на клиент.

Процесот на мерење на кредитниот ризик овозможува квантифицирање на ризикот на клиентите и лицата поврзани со нив, како и квантифицирање на ризикот на ниво на вкупно портфолио.

Процесот на следење на кредитниот ризик има за цел проверка на усогласеноста со стратегијата на Банката и на усогласеноста со законските и интерните лимити на Банката.

Процесот на контрола на кредитниот ризик претставува одржување на квантитативните и квалитативните ризични показатели во предвидената ризична рамка од страна на Банката и пропишаната рамка од страна на законската регулатива. Притоа постои систем за предупредување доколку ризичните показатели се надвор од дефинираните граници.

Класификацијата и утврдувањето на исправка на вредност/посебна резерва на изложеностите на кредитен ризик кон банки и хартии од вредност се врши на поединечна основа, а на корпорации и население на поединечна и на групна основа. Процените за сегашна вредност на идни готовински текови се вршат преку модели кои се базираат на серии од историски податоци: матрици на миграции и искуствени оценки на менаџментот.

Согласно стратегијата на Банката за преземање и управување со ризици, во системот за управување со ризиците, Банката го вклучува и ризикот на земја како дел од кредитниот ризик. Ризик на земја претставува ризик од загуба поради изложеноста на Банката кон одделна земја, кој може да произлезе од економските, социјалните и политичките услови во земјата – должник. Посебна форма на ризик на земја претставува ризикот од трансфер кој произлегува од можните ограничувања при трансфер на средства од една земја во друга.

Во критериумите за следење на кредитната способност на клиенти – странски лица, согласно процедурите за управување со кредитен ризик, Банката го зема предвид и ризикот на земјата каде се наоѓа седиштето, односно од каде доаѓаат тие клиенти.

Структура и организација

Организацијата на системот за управување со кредитен ризик ги опфаќа следните хиерархиски нивоа:

- Надзорниот одбор на Банката
- Управниот Одбор на Банката
- Секторот Управување со ризици
- Одборот за управување со ризици и Одборот за ревизија
- Дирекцијата за управување со Кредитен Ризик и Дирекцијата за управување со Стратегиски ризик
- Сите останати Сектори и Дирекциикаде се презема кредитниот ризик.

Политиките и процедурите со кои се уредуваат Надлежностите во врска со кредитниот ризик на ниво на организациони делови во Банката ги доснесува Надзорниот односно Управниот Одбор на Банката.

Структура на системот на мерење и системот за внатрешно управување

Со помошна аналитички техники и методи Банката го мери нивото на кредитен ризик на кое е изложена. За таа цел се користат податоци од воспоставениот информатички систем, кој овозможува користење на историските бази со цел квантифицирање на кредитниот ризик.

Една од важните алатки за квантифицирање на кредитниот ризик кај правните лица е и развиениот интерен рејтинг модел за оценка на правните лица кој е алатка на Групациско ниво. Банката најмалку еднаш годишно ќе врши повторно рангирање на клиентите кон кои е изложена.

Во врска со последователното следење и мониторинг на клиентите Банката има воспоставено Систем на рано предупредување со кој се следат главните предупредувачки сигнали кои укажуваат на зголемување на кредитниот ризик во однос на поединечен клиент или група на поврзани лица.

Банката најмалку еднаш годишно врши стрес-тестирање од аспект на кредитниот ризик, со цел да се направи оценка на потенцијалните влијанија и фактори кои може на влијаат на вредноста на средствата и обврските, односно висината на Собствените средства на Банката.

Банката најмалку еднаш месечно го анализира квалитетот на Портфолиото и висината на кредитниот ризик на кој е изложена од аспект на различни сегменти во портфолиото.

Воспоставениот систем на внатрешно известување овозможува соодветно информирање на органите на банката во врска со анализите на кредитниот ризик

Политики за заштита и намалување на ризикот како и процедури за следење на ефикасноста на извршувањето на политиката

Банката има воспоставено Политики за заштита и намалување на кредитниот ризик на кој е изложена.

Следните документи го регулираат делот на заштита од кредитен ризик:

- Минималните критериуми за кредитирање на правни лица, кои се ажурираат најмалку еднаш годишно во зависност од оценетите циклични движења во економијата, во одделни индустрии како и во зависност од останати фактори кои можат да го зголемат нивото на кредитен ризик на кој е изложена Банката.
- Правилникот за одобрување на кредити за физички лица
- Каталогот на колатерали на Банката кој е усвоен во согласност со групациските стандарди

Како и сите останати Документи и процедури кои го регулираат процесот на управување со кредитниот ризик на кој е изложена Банката.

Следењето на ефикасноста на извршувањето на политиките се одвива преку целокупниот воспоставен систем на анализа и внатрешно известување во врска со кредитниот ризик.

ЛИКВИДНОСЕН РИЗИК

1. Стратеги и процеси на управување

Определувањето, оценката и раководењето со ликвидносниот ризик на Банката подразбира начин на управување со активата и пасивата кој ќе овозможи навремено и редовно измирување на обврските, во нормални или вонредни услови на работењето на истата.

Банката активно ја следи, управува и контролира изложеноста на ликвидносен ризик и ги управува средствата во активата и изворите на средства во пасивата согласно финансиските и готовинските текови, како и нивната концентрација, се со цел хармонизирање на паричните приливи со одливи. За постигнување на погоре наведеното Банката го следи и планира процесот на ликвидност кој ќе и овозможи проценка на идните потреби за ликвидни средства, имајќи ги во предвид економските, политичките, регулаторните и останатите промени кои влијаат на нејзиното работењето. Ваквото планирање вклучува идентификација на познати, очекувани и можни парични одливи и создавање на различни стратегии за управување со активата и пасивата, со цел обезбедување на потребите на Банката за парични приливи.

Стратегијата на Банката во делот на ликвидносниот ризик е ориентирана кон обезбедување на адекватно ниво на ликвидност кое би ги задоволило очекуваните и неочекуваните потреби за парични средства. Банката на потребите за одржување на ликвидност одговара со држење на високо ликвидни средства во својата актива, чија цена (трошок) е приходот кој што Банката не го остварува со вложување на овие средства во други попрофитабилни инструменти (опортунитетен трошок) и со обезбедување на дополнителни финансиски извори кои најчесто се со повисоки трошоци.

2. Структура и организација

За управување со ликвидносниот ризик Банката има воспоставено адекватна организациона структура која опфаќа:

- јасно дефинирани надлежности и одговорности на органите на управување на Банката;
- јасно дефинирање на тоа кој е надлежен и одговорен за управување со ликвидноста на Банката;
- дефинирање на улогата на внатрешната ревизија на Банката и
- дефинирање на задачите и одговорностите на соодветните организациони делови кои се надлежни за следење на ликвидноста на Банката и управување со ликвидносниот ризик.

Надзорниот Одбор на Банката е одговорен за одобрување на Политиката за управување со ликвидносниот ризик како и за надзор дали истата се спроведува, одобрување и следење на Планот за управување со ликвидносниот ризик во вонредни услови, разгледување на соодветноста на Политиката за управување со ликвидносниот ризик најмалку еднаш во годината, разгледување на кварталните извештаи за ликвидносен ризик, одобрување на лимитите на изложеност на

ликвидносен ризик и одобрување на евентуални исклучоци во однос на дефинираните лимити, како и следење на ефикасноста на внатрешната контрола, како составен дел на системот за управување со ликвидносниот ризик.

Управниот Одбор на Банката е одговорен за воспоставување и спроведување на соодветни процедури за управување со ликвидносниот ризик, воспоставување и одржување на ефикасност на системот за мерење, контрола, следење и известување за ликвидноста, обезбедување на услови за следење на Политиката, дефинирање на финансиските инструменти за управување со ликвидносниот ризик, воспоставување на соодветен систем за известување на Надзорниот Одбор и Одборот за управување со ризици во врска со евентуалните надминувања на пропишаните лимити на изложеноста на ликвидносен ризик, одобрување на Процедурата за стрес-тестирање, одобрување на Листата на пожелни хартии од вредност, одобрување на Одлуката за лимити на изложеност по финансиски институции, одобрување на интерните ликвидносни индикатори, воспоставување на процедури за оценка на влијанието на новите производи врз изложеноста на ликвидносен ризик, воспоставување на процедури за утврдување и следење на стабилноста на депозитите, следење на потенцијалните обврски и изложености врз основа на вонбилансното работење на Банката и надлежен е за управување со ликвидноста во услови на значителна неликвидност на Банката.

Одборот за управување со ризици е одговорен за воспоставување и следење на Политиката за управување со ликвидносниот ризик на Банката и давање на предлози за ревидирање на истата, оценка на системот за управување со ликвидносниот ризик, анализа на месечните извештаи за изложеност на Банката на ликвидносен ризик и следење на активностите кои се превземаат за управување со истиот, разгледување на кварталните извештаи за ликвидносен ризик, одредување и редовно ревидирање на интерните ликвидносни индикатори и на лимитите на изложеност на ликвидносен ризик, дефинирање на евентуалните исклучоци во однос на дефинираните лимити и назначување на одговорност за одлучување за примена на тие исклучоци, воспоставување на систем и начин на вршење на стрес тестирање, како и следење на резултатите од спроведените стрес-тестирања и ефектите од активностите превземени врз основа на тие резултати и останати активности кои согласно Законот за банки и Политиката за управување со ликвидносниот ризик е должен да ги врши.

Службата за внатрешна ревизија врши непосредна и ефикасна контрола на процесот на управување со ликвидносниот ризик и истата има активна улога во обезбедување на точно и навремено известување на органите на управување и на Народната Банка на Република Македонија.

Деловниот центар за управување со ризици е задолжена за следење на почитувањето на поставените лимити, известување до Управниот Одбор и Одборот за управување со ризици за пречекорувањето на поставените лимити, врши стрес тестирање во делот на ликвидносниот ризик, анализа на Извештајот за ликвидносен ризик во поглед на усогласеноста и трендовите на движење на истиот, како и давање на препораки за подобрување на состојбата, изработка и пратење на интерните ликвидносни индикатори, изработка на интерните месечни и квартални извештаи во делот на ликвидносниот ризик, изработка на Процедурата за стрес-тестирање, изработка на Политиката, изработка на Одлука за лимити по финансиски институции – Банки како и изработка на Листата на пожелни хартии од вредност.

Одборот за раководење со средства и обврски на Банката (АЛКО) е извршен орган на Управниот Одбор во процесот на управување со ликвидносниот ризик и истиот е одговорен за определување на стратегија за управување со активата и пасивата, следење и управување со средствата и обврските на Банката во согласност со краткорочниот и долгорочниот бизнис план на Банката, разгледување на месечните и кварталните интерни извештаи за ликвидносен ризик, следење на ликвидноста на Банката и управување со ликвидносниот ризик на кој истата е изложена, определување

на нивото на маржи односно провизии за активностите и услугите на Банката при работењето со клиенти, утврдување на влијанието и хармонизацијата на новите продукти и услуги и утврдување на потребата од нови кредитни линии и давање насока за пласмани од овие кредитни линии.

Службата за управување со ликвидност и АЛМ е одговорна за стратешко следење, контролирање и позадинско управување со ликвидноста на Банката, изработка на месечни извештаи за денарската и девизната задолжителна резерва и тактичко извршување на политиката и дневното управување во услови на примена на Планот за управување со ликвидноста во вонредни услови.

Дирекцијата за FX и пазар на пари е одговорна за следење и управување со краткорочната оперативна ликвидност на Банката, управување со портфолиото на хартии од вредност, одржување на девизна состојба на Банката преку FX тргувања и тактичко извршување на политиката и дневно управување во услови на примена на Планот за управување со ликвидноста во вонредни услови.

Комисијата за дневна распределба на средства и извори на средства е тело кое е задолжено за пратење на дневната ликвидност на Банката и истото се состанува задолжително еднаш во денот, а доколку е потребно може и повеќе пати. Членовите на оваа Комисија на почетокот на секој работен ден добиваат информации од организационите единици на Банката за очекуваните приливи и одливи и врз основа на истите се планира и управува дневната ликвидност на Банката. Исто така оваа Комисија, во услови на умерена неликвидност, е надлежна за управувањето со истата.

Кризен тим се формира од страна на Управниот Одбор на Банката и е задолжено за спроведување на Планот за управување со ликвидноста во вонредни услови кога истиот се активира.

Службата за екстерно известување која е дел од Деловниот центар за поддршка и финансии е одговорна за изработка на месечните извештаи за ликвидносен ризик кои се доставуваат до НБРМ.

3. Структура на системот на мерење и системот за внатрешно управување

Системот на мерење и внатрешно управување во делот на ликвидносниот ризик опфаќа:

- **воспоставување и одржување на адекватна рочна структура**

Банката на месечна основа ја следи рочната структура на активата и пасивата од аспект на усогласеност на активните и пасивните билансни позиции според нивната договорна резидуална рочност.

За следење на рочната усогласеност Банката ги распоредува приливите и одливите по одделни активни и пасивни позиции во соодветни временски периоди. Во рочната структура се вклучуваат и приливите и одливите на Банката врз основа на вонбилансни позиции и на финансиски деривати. За следење на рочната усогласеност по валути, освен распоредувањето по временски периоди, Банката ги распоредува приливите и одливите во зависност од тоа дали се во денари и во девизи.

Покрај договорната резидуална рочност, Банката на месечна основа ја утврдува и очекуваната резидуална рочност со користење на соодветни претпоставки за големината на паричните приливи и одливи во одделни временски периоди и валути кои ја земаат предвид веројатноста за настанување на одреден паричен прилив или одлив.

При утврдување на очекуваната резидуална рочност, Банката ги користи следните претпоставки:

- можноста за наплата на доспеани побарувања (физички и правни лица) и
- нивото на стабилна депозитна база (физички и правни лица).

- **планирање и управување со приливите и одливите на парични средства и обезбедување на адекватен износ на ликвидни средства**

Банката ги планира и управува со денарските и девизните приливи и одливи на парични средства. Планирањето ги вклучува сите видови на очекувани приливи и одливи на денарски и девизни парични средства кои имаат влијание врз ликвидноста на Банката т.е. врз способноста на Банката за измирување на своите договорни обврски спрема коминтентите (во денарска и девизна компонента), при што се поаѓа од степенот на веројатноста за реализација на трансакцијата.

Како очекувани приливи на парични средства се сметаат приливите врз основа на сите видови на депозити, наплата на кредити, продажба на хартии од вредност, користење на меѓубанкарски позајмици, приливи врз основа на вонбилансни позиции, приливи врз основа на финансиски деривати, како и сите други приливи со висок степен на сигурност. Како очекувани одливи на парични средства се сметаат одливите врз основа на одобрени кредити, купени хартии од вредност, давање на меѓубанкарски гаранции, исплаќање на депозити, одливи врз основа на вонбилансни позиции, одливи врз основа на финансиски деривати, како и сите други одливи кои се очекува да настанат во периодот.

За успешно управување со приливите и одливите, средствата и обврските, Стручните служби на Банката изготвуваат разновидни извештаи на дневна, неделна, декадна и месечна основа.

- **следење на изворите на средства и нивната концентрација**

Банката има воспоставено адекватен систем за следење на своите извори на средства, пред се преку следење на сметките на најголемите депоненти, со цел постигнување на соодветно ниво на диверзифицираност на истите.

Следењето на концентрацијата на изворите на средства вклучува:

- воспоставување и одржување на редовни контакти со најголемите депоненти, коресподентски банки и други значајни коминтенти и деловни партнери;
- утврдување на степенот на стабилност на одделните видови на депозити имајќи ги во предвид карактеристиките на депонентот и
- утврдување и следење на движењата кај останатите видови на извори на средства;

- **пресметка на стапки на ликвидност**

Заради одржување на соодветно ниво на ликвидност, согласно важечката законска регулатива, Банката пресметува и одржува соодветно ниво на стапки на ликвидност:

- стапка на ликвидност до 30 дена и
- стапка на ликвидност до 180 дена.

Стапките на ликвидност се пресметуваат заедно за средствата и обврските во денари и девизи и истите се утврдуваат на крајот на секој месец како просек на дневните состојби на позициите кои што се вклучени во нивната пресметка. Согласно екстерно дадениот лимит, просекот од дневните состојби на стапките на ликвидност до 30 и 180 дена треба најмалку да бидат еднакви на 1.

- **дефинирање на финансиските инструменти за управување со ликвидносниот ризик**

Банката управува со ликвидносниот ризик преку повеќе инструменти:

- краткорочни хартии од вредност кои Банката ги има кај Народната Банка на Република Македонија во вид на благајнички записи, државни записи и државни обврзници издадени од Владата на Република Македонија, поточно од Министерството за финансии;
 - пласирани средства преку пазарот на пари во вид на краткорочни кредити за ликвидност кај други домашни деловни банки;
 - позајмени средства преку пазарот на пари во вид на краткорочни кредити за ликвидност од други домашни деловни банки;
 - купопродажба на девизни средства на правни лица;
 - купопродажба на девизни средства на домашни и странски деловни банки;
 - по потребата Банката може да издаде свои благајнички записи;
 - користење на задолжителната резерва и
 - позајмени средства од Народната Банка на Република Македонија во вид на ломбарден кредит за ликвидност.
- **обезбедување на диверзифицираност на прибраните депозити и други извори на средства по рочност и коминтенти**

Депонентите на Банката со поголеми депозити се предмет на редовна анализа од аспект на идни одливи или приливи на парични средства.

Заради обезбедување на диверзифицираност на прибраните депозити по коминтенти и по рочност се изработуваат прегледи кои помагаат во анализа на истите. За поголемите депоненти постојано се води сметка и секојдневно се прибираат информации за состојбата на депозитите во смисла на подолгорочно располагање со истите.

- **процедура за идентификување и следење на депозитите од аспект на нивната стабилност**

Банката врши редовна анализа на депозитите со помош на која го утврдува движењето на истите во одреден временски период во нормални околности. Анализата опфаќа утврдување на:

- ниво на орочени депозити во одреден временски период;
- ниво на депозити по видување во одреден временски период;
- очекуван пораст на нови депозити и
- очекуван пад на постоечките депозити.

Целта на оваа анализа е да се утврди најниското односно највисокото ниво на депозити кое ќе овозможи поефикасно пратење на ликвидносниот ризик на Банката. Банката врши и повремени анализи на движењето на депозитите во посебни околности кои се специфични за Банката или пак за целиот банкарски систем. При изработка на анализата се дефинираат следниве клучни прашања:

- кои депозити и во кој износ ќе останат во Банката без разлика на случувањата;
- кои депозити се очекува да се повлечат во случај проблемите да растат и
- кои депозити и во кој износ може да се очекува веднаш да се одлеат при првиот знак за појава на проблеми.

- **систем за следење на потенцијалните обврски по основ на вонбилансно работење**

Вонбилансните активности на Банката преставуваат потенцијални обврски кои можат да имаат значајно влијание врз ликвидноста на Банката со големо одливање на средствата по основ на истите. Од оваа причина Банката врши утврдување на ризикот

од евентуално трансформирање на потенцијалните во реални обврски по основ на вонбилансно девизно и денарско работење, чие пратењето се врши преку следниве активности:

- изготвување на аналитички извештаи и
- воспоставување и одржување на редовни контакти со коминентите на Банката кои имаат потенцијални обврски по основ на вонбилансно денарско и девизно работење.

- **стрес-тест**

Стрес тестирањето претставува техника на управување со ризик која се користи за проценка на потенцијалното влијание на еден или повеќе внатрешни или надворешни фактори на ризик врз финансиската состојба и/или ликвидноста на Банката. Стрес тестирањето во делот на ликвидносниот ризик се темели на квалитативна оцена во комбинација со квантитативна анализа. Стрес тестирањето опфаќа сценарија кои се специфични за Банката (внатрешни фактори) и сценарија кои произлегуваат од пазарните услови во кои работи истата (надворешни фактори).

- **адекватен информативен систем**

За ефикасно управување со ликвидносниот ризик Банката има воспоставено адекватниот информативен систем кој овозможува навремено и континуирано мерење, следење и известување за спроведување на процесот на управување со ликвидносниот ризик и обезбедува адекватни информации и податоци за ликвидносната позиција на Банката, врз основа на кои органите на управувањето и лицата вклучени во процесот на управувањето со ликвидносниот ризик донесуваат адекватни и навремени одлуки поврзани со спроведувањето на овој процес.

Информативниот систем на Банката овозможува:

- мерење и следење на ликвидносната позиција на Банката и ликвидносниот ризик на дневна основа и во точно определени временски периоди;
- мерење и следење на ликвидноста на Банката и ликвидносниот ризик за секоја одделна странска валута која има значајно влијание врз целокупната ликвидност на Банката, на поединечна и на агрегатна основа;
- следење на почитувањето на воспоставените лимити за управување со ликвидносниот ризик;
- креирање на извештаи за приливите и одливите на парични средства;
- генерирање на податоци за утврдување на ликвидносните индикатори;
- анализа на движењето на депозитната база и идентификување на стабилното ниво на депозити по депоненти и видови на депозити;
- податоци за квалитетот на активата, пред се на кредитното портфолио;
- следење и анализа на проекциите на профитабилност и
- ефектите кои ги имаат новите инструменти и активности врз нивото на ликвидносен ризик.

- **интерни ликвидносни индикатори**

Заради ефикасно управување со ликвидноста, мерењето и оценувањето на истата Банката ја врши со пресметување на дневни и месечни интерни ликвидносни индикатори.

- **план за управување со ликвидност во вонредни услови**

Банката изработува План за управување со ликвидносниот ризик во вонредни услови кој содржи јасна поделба на задачите, надлежностите и одговорностите во

Банката во вонредни услови на работа, дефинирање на вонредните услови во кои ќе се применува Планот, дефинирање на можните опции за промена во структурата на активата и пасивата, утврдување на начинот на комуникација со главните депоненти, деловни партнери и други коминтенти заради адекватно управување со ликвидносниот ризик во вонредни услови и пропишување на начинот за пристап до дополнителни извори на средства кои не се користат во редовното работење на Банката.

Банката врши периодично ревидирање на Планот со цел да се земат во предвид промените во внатрешните и надворешните услови на работењето на истата.

4. Политики за заштита и намалување на ризикот како и процедури за следење на ефикасноста на извршувањето на политиката

Банката управува со ликвидносниот ризик преку повеќе инструменти:

- краткорочни хартии од вредност кои Банката ги има кај Народната Банка на Република Македонија во вид на благајнички записи, државни записи и државни обврзници издадени од Владата на Република Македонија, поточно од Министерството за финансии;
- пласирани средства преку пазарот на пари во вид на краткорочни кредити за ликвидност кај други домашни деловни банки;
- позајмени средства преку пазарот на пари во вид на краткорочни кредити за ликвидност од други домашни деловни банки;
- купопродажба на девизни средства на правни лица;
- купопродажба на девизни средства на домашни и странски деловни банки;
- по потребата Банката може да издаде свои благајнички записи;
- користење на задолжителната резерва;
- позајмени средства од Народната Банка на Република Македонија во вид на ломбарден кредит за ликвидност.

Банката има воспоставено систем на внатрешна контрола и ревизија која се реализира преку следниве нивоа:

- Дирекција за FX и пазар на пари
- Служба за управување со ликвидност
- Деловен центар за управување со ризици
- Служба за усогласеност со прописи
- Служба за внатрешна ревизија.

Политиката за управување со ликвидносиот ризик се ревидира редовно, а најмалку еднаш годишно.

ВАЛУТЕН РИЗИК

1. Стратегии и процеси на управување

Главните цели за управување со валутниот ризик се ефикасно управување со валутниот ризик во рамките на Банката и намалување на загубите кои би произлегле од валутниот ризик.

Управувањето со валутниот ризик значи поставување на ограничувања на поединечните отворени позиции кои се составен дел од процесот на управување со активата и пасивата. Ограничувањата на отворените позиции ја означуваат максималната загуба која Банката може да ја запише како резултат на валутниот ризик.

Со цел правилно управување со валутниот ризик и сведување на загубите на минимално ниво, предвидени се следниве активности за адекватна идентификација, мерење, следење и контролирање на истиот:

- идентификација на изворите на валутниот ризик;
- методи за мерење на валутниот ризик;
- одредување на лимити;
- контролни механизми;
- извештајни форми и
- процедури за спроведување на Политиката.

2. Структура и организација

Организационата поставеност на Банката во врска со процесот на управување со валутниот ризик е организиран на следниов начин:

- Надзорен Одбор;
- Одбор за управување со ризици;
- Управен Одбор;
- Деловен центар за управување со ризици
- Служба за управување со ликвидност
- Дирекција за FX и пазар на пари и
- Интерна ревизија

Надзорниот Одбор на Банката како највисок орган на управување со Банката ја одобрува Политиката, ја разгледува адекватноста на одобрената Политика најмалку на годишна основа, на предлог на Одборот за управување со ризици ја определува формата, содржината и динамиката на известување на Надзорниот Одбор за активностите на банката во девизи и во денари со девизна клаузула. Надзорниот одбор е должен да обезбеди систем на внатрешна контрола, како и да обезбеди редовно следење и контрола на активностите во девизи и во денари со девизна клаузула и на примената на прописите и интерните политики и процедури на Банката.

Одборот за управување со ризици како орган кој е одговорен да врши анализа на управувањето со сите видови на ризици во кој влегува и валутниот ризик ја воспоставува Политиката и ја следи нејзината примена, дава предлози за унапредување на Политиката, врши оценка на системот на Банката за управување со валутниот ризик, ги одобрува интерните лимити на Банката за изложеност на валутен ризик, ги анализира ефектите од управувањето со валутниот ризик врз резултатите од работењето на Банката, по предлог на Деловниот центар за управување со ризици одредува интерни лимити за односот на отворената девизна позиција на Банката (долга и кратка) по одделна валута во однос на сопствените средства, по предлог на Деловниот центар за управување со ризици одредува интересен лимит за односот на агрегатната девизна позиција со сопствените средства на Банката, дефинира евентуални исклучоци од одредените лимити и делегира одговорности за одлучување за примена на тие исклучоци, врши анализа на извештаите за изложеност на Банката на валутен ризик и ги следи активностите кои се преземаат заради управување со овој ризик, ги следи економските и другите услови во кои работи Банката, заради предвидување на можните промени во активностите во девизи и во денари со девизна клаузула, девизните курсеви и валутниот ризик како и други активности во согласност со Законот за банките и интерните акти на Банката.

Управниот одбор на Банката во процесот за управување со валутниот ризик е одговорен за воспоставување и следење на примената на процедурите за идентификување, мерење, следење и контрола на валутниот ризик на Банката, во согласност со Политиката, воспоставување и следење на примената на соодветни системи за мерење на изложеноста на Банката на валутен ризик, воспоставување и применување на соодветни системи за следење и мерење на добивките и загубите од активностите номинирани во девизи, обезбедува услови за редовно следење и оценка

на Политиката и нејзиното спроведување, воспоставување на процедури за оценка на влијанието на нови производи врз изложеноста на валутен ризик, следење на економските и другите услови во кои работи Банката, заради предвидување на можните промени во активностите во девизи и во денари со девизна клаузула, девизните курсеви и валутниот ризик, подготвува и предлага форма, содржина и начин на известување на Надзорниот одбор и Одборот за управување со ризици во врска со активностите во девизи и во денари со девизна клаузула, заради ефикасно управување со валутниот ризик на кој е изложена Банката како и други активности во согласност со Законот за банките и интерните акти на Банката.

Деловниот центар за управување со ризици е одговорен за редовно ревидирање на Политиката, дневно пратење на отворената девизна позиција на Банката, изготвување на квартални и месечни, а по потреба и декадни извештаи за изложеноста на Банката на валутниот ризик, дава предлози за интерните лимити на изложеност на Банката на валутен ризик и редовно ревидирање на истите и дава препораки за намалување на изложеноста на Банката на валутен ризик.

Службата за управување со ликвидност како дел од Деловниот центар за поддршка и финансии, во процесот за управување со валутен ризик е одговорна за изготвување на дневни извештаи за валутен ризик и работење во согласност со интерните акти на Банката кои го регулираат валутниот ризик.

Дирекција за FX и пазар на пари во процесот за управување со валутен ризик е одговорна за изготвување на процедури во делот на валутниот ризик, работење во согласност со интерните акти на Банката кои го регулираат валутниот ризик, формирање на курсните листи за менувачко работење и девизен пазар, креирање на дневната отворена девизна позиција, како и тргување во рамките на утврдените законски и интерни лимити и координирање на девизниот пазар.

Ревизијата на системот на управување со валутниот ризик е составен дел на годишниот план на Службата за внатрешна ревизија на Банката. Ревизијата оценува дали вработените во Банката ги почитуваат Политиката, процедурите и интерните лимити на изложеност на Банката на валутен ризик и врз основа на истото доставува известување до Надзорниот Одбор на Банката.

3. Структура на системот на мерење и системот за внатрешно управување

Во насока на управување со валутниот ризик, Банката ги изготвува и следи следните показатели за изложеноста на валутен ризик кои претставуваат основа за мерење на изложеноста на истиот:

- односот на отворената кратка девизна позиција со сопствените средства на Банката
- односот на отворената долга девизна позиција со сопствените средства на Банката.
- односот на отворената девизна позиција во одделна валута со сопствените средства на Банката и
- односот на агрегатната девизна позиција со сопствените средства на Банката.

Со цел намалување на валутниот ризик Банката поставува лимити кои се делат во две групи, екстерни и интерни.

Екстерниот лимит е утврден согласно важечката законска регулатива, додека интерните лимити се утврдени од страна на Банката, во согласност со обемот, видот и природата на активностите во девизи и денари со девизна клаузула и истите периодично се ревидираат.

Интерно воспоставените лимити за изложеност на валутен ризик имаат за цел преку редовна контрола и следење да се воспостави адекватен систем на управување

со валутниот ризик преку воспоставување на следниве ограничувања:

- дефинирање на валутите во кои Банката ги извршува своите активности;
- определување на максимален износ на трансакции на девизниот пазар по организациони единици и работни места кои се дефинирани во соодветните процедури за извршување на активностите кои претставуваат изложеност на валутен ризик;
- определување прифатливо ниво на валутната усогласеност на резидентите кон кои Банката е изложена.

Усогласеноста на Банката со екстерните и интерните лимити на изложеност на валутен ризик е под мониторинг на Деловниот центар за управување со ризици и доколку се забележат надминувања на истите Деловниот центарот за управување со ризици задолжително го известува Одборот за управување со ризици како истиот во рок од два работни дена би превзел соодветни мерки за доведување на изложеноста во рамките на пропишаните граници. Доколку Одборот за управување со ризици оцени дека е потребно, во одредени ситуации при очекувани неповолни влијанија од пазарните движења, може да ги ограничи или целосно да ги блокира активностите во определена валута.

Банката врши редовно стрес-тестирање на влијанието на промените на меѓувалутните курсеви и вредноста на денарот во однос на странските валути кое одговара на големината, сложеноста на Банката и финансиските активности кои истата ги врши. Стрес-тестирањата Банката ги врши најмалку на годишно ниво и истите се темелат на екстремни сценарија кои потекнуваат од внатрешни или надворешни фактори. Стрес тестирањето се спроведува согласно постапката и претпоставките наведени во Процедура за вршење на стрес-тест или согласно интерни или екстерни дополнителни барања.

Банката врши документирање на резултатите од стрес-тестирањата како и на активностите кои биле превземени од страна на органите врз основа на добиените резултати. Стрес – тестот се изготвува од страна на Деловниот центар за управување со ризици и со истиот се оценува влијанието на евентуалната апрецијација или депрецијација на денарот во однос на останатите.

4. Политики за заштита и намалување на ризикот како и процедури за следење на ефикасноста на извршувањето на политиката

Со цел заштита и намалување од изложеноста на валутен ризик Банката јасно ги дефинира надлежности и овластувања во врска со активностите во девизи и во денари со девизна клаузула и управувањето со валутниот ризик, по организациски делови и по лица (работни места).

Основни елементи на системот за интерна контрола се организационо одвојување на активностите на договарање, извршување и евидентирање, односно внесување на податоци, верификација и контрола, двостепена контрола што подразбира задолжително два потписи на секоја трансакција и задолжителна контрола по вертикална линија (хиерархија) на одговорности.

Исто така со цел адекватно следење и навремено превземање на соодветни мерки во делот на валутниот ризик, Банката изготвува екстерни и интерни извештаи. Екстерните извештајни форми се изготвуваат согласно важечката законска регулатива и се наменети за надворешни институции, додека интерните извештајни форми се изготвуваат на барање на органите на управување на Банката кои ја одредуваат и содржината на истите.

За успешно управување со валутниот ризик, Управниот Одбор на Банката донесува процедури со цел полесно и поефикасно управување со истиот. Процедурите за управување со валутниот ризик на Банката се изготвуваат од страна на соодветните организациони единици и истите се ревидираат согласно активностите на Банката, а

најмалку еднаш годишно. Овие процедури детално ги опфаќаат активностите со кои Банката е изложена на валутен ризик и истите се достапни до сите вработени инволвирани во овој ризик.

Политиката за управување со ликвидносниот ризик се ревидира редовно, а најмалку еднаш годишно.

КАМАТЕН РИЗИК

1. Стратеги и процеси на управување

Банката активно ја следи, контролира и управува изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарските активности. Ова имплицира на постоење на одредени услови како што се вклученост на органите на управување на Банката, внимателно подготвени интерни акти, квалитетни човечки ресурси, соодветна технологија, високо ниво на интегритет на податоците, докажани и тествирани аналитички методи и систем, искуство и способност за процена и организациска свесност и култура од аспект на перцепцијата за ризик од страна на вработените на Банката.

Банката управува со ризикот од промена на каматните стапки со спроведување на мерки и активности во насока на минимизирање на негативното влијание на ставките од билансот кои се чувствителни на промена на каматните стапки врз стабилност на Банката односно оптимизирање на вкупниот каматен приход (краткорочен аспект). Освен тоа се прати и влијанието на движењето на каматните стапки на економската вредност на капиталот на Банката (долгорочен аспект).

2. Структура и организација

Банката воспоставува организациска структура, со јасно дефинирани надлежности и одговорности при преземањето и управувањето со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, којашто одговара на природата, обемот и сложеноста на финансиските активности коишто ги врши таа.

Соодветната организациска структура подразбира:

- јасно дефинирани надлежности и одговорности на органите на Банката;
- дефинирање на задачите и одговорностите на соодветните организациски делови или лица во Банката, надлежни за мерење, следење и контрола на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности и
- јасно разграничување и независност на функцијата на мерење и следење на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности од функцијата на вложување во позиции коишто значат изложеност на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Надзорниот Одбор на Банката ги ја одобрува Политиката и го следи нејзиното спроведување, ја оценува соодветноста на донесената Политика на годишно ниво, согласно со профилот на ризичност, видот и обемот на финансиски активности на Банката и надворешното опкружување, ги разгледува кварталните извештаи за изложеност на Банката на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, ги одобрува лимитите на изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности и обезбедува услови и ја следи ефикасноста на внатрешната контрола, како составен дел на системот за управување со ризиците.

Одборот за управување со ризици ги ја воспоставува и спроведува Политиката

и дава предлози за нејзино ревидирање, ја воспоставува Процедурата за управување со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, го воспоставува начинот на вршење стрес-тестирање, редовно го оценува системот за управување со ризиците, врши анализа на извештаите за изложеноста на Банката на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, ги одредува и редовно ги ревидира лимитите на изложеност на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности и ги дефинира евентуалните исклучоци во однос на дефинираните лимити и доверувањето на одговорноста за одлучување за примена на тие исклучоци.

Управниот одбор ги ја одобрува и спроведува Процедурата за управување со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, ги разгледува кварталните извештаи за изложеност на Банката на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, го воспоставува информативниот систем, како и системот за известување на Надзорниот одбор и Одборот за управување со ризиците, во врска со евентуалните надминувања на пропишаните лимити на изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности и обезбедува услови за ефикасно спроведување на процесот за управување со ризиците, вклучувајќи и соодветно и навремено информирање на сите вработени во банката вклучени во процесот на управување со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Службата за внатрешна ревизија на Банката врши контрола на системот за управување со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности која се прави согласно Годишниот План на истата. Внатрешната ревизија оценува дали вработените во Банката ги почитуваат интерните акти и лимити за изложеност на ризик од промена на каматни стапки во портфолиото на банкарски активности.

Деловниот центар за управување со ризици врши соодветно идентификување, мерење или оценување, следење, контролирање или намалување на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, изготвува извештаи, анализи и други податоци, спроведува стрес-тестови за изложеност на Банката на ризикот од промена на каматни стапки во портфолиото на банкарски активности, одговорна е за соодветно спроведување на Политиката и Процедурата за изложеност на Банката на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, редовно следење на лимитите на изложеност на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, утврдување и редовно ревидирање на профилот на ризичност на Банката и редовно известување на Надзорен Одбор, Одборот за управување со ризици и Управен Одбор за изложеноста на Банката на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности и за нејзиниот профил на ризичност.

Во процесот на управување со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, Службата за екстерно известување која е дел од Деловниот центар за поддршка и финансии е одговорна за изработка на месечните извештаи за изложеност на Банката на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности кои се доставуваат до НБРМ.

3. Структура на системот на мерење и системот за внатрешно управување

Од аспект на различните начини на манифестирање на каматниот ризик, Банката употребува и различни методи за мерење на каматниот ризик.

Во случај на структурален каматен ризик, од аспект на билансот на состојба, се употребуваат следните методи:

- определување на вкупната каматна позиција на Банката;
- определување на диспропорција во доспеноста од аспект на висината и типот

- на каматната стапка за секоја активна и пасивна позиција (фиксна и варијабилна – *променлива* - согласно промените на некоја референтна каматна стапка и *прилагодлива* по одлука на надлежен орган на Банката);
- следење на трендовите на домашните и интернационалните пазари;
 - согледување на влијанието на каматни шокови на нето каматната добивка и пазарната вредност на Банката и
 - определување на дозволени дискрепанци.

Банката ја утврдува промената на економската вредност на портфолиото на банкарски активности согласно важечката законска регулатива, како и стандардите на Групацијата. Банката го пресметува каматниот ризик со примена на стандарден каматен шок за секоја валута одделно.

Важна компонента во процесот на управување со каматниот ризик е и стрес-тестирањето. Банката врши стрес-тестирање најмалку еднаш годишно заради оценка на потенцијалното влијание на еден или повеќе внатрешни или надворешни фактори на ризик врз вредноста на средствата и обврските на Банката, односно врз нивото на сопствените средства. Стрес тестирањето се спроведува согласно постапката и претпоставките наведени во донесената Процедура за вршење на стрес-тест или согласно интерни или екстерни дополнителни барања.

Стрес-тестирањето се врши зависно од големината, видот и сложеноста на банката и на финансиските активности кои ги врши.

Стрес-тестирањето се темели врз избор на сценарија кои може да бидат специфични за банката (внатрешни фактори) и оние кои може да произлезат од пазарните услови во кои работи банката (надворешни фактори).

Покрај стрес-тестирањето со примена на одделните сценарија, Банката врши тестирање со примена на комбинација на повеќе сценарија.

По извршеното стрес-тестирање, Банката ги анализира резултатите, дава предлог активности кои треба да се превземат и ја известува Народната Банка на Република Македонија за резултатите од извршеното стрес-тестирање.

Банката врши редовна контрола на изложеноста на каматен ризик со следење на лимитите на изложеност. Екстерните лимити се пресметуваат согласно важечката регулатива меѓутоа Банката има воспоставено и интерни лимити со цел да се намалат загубите, односно да се намалат негативните ефекти врз висината на приходите и на сопствените средства на Банката. Интерните лимити се одобруваат и периодично се ревидираат од страна на органите на управување на Банката. Усогласеноста со лимитите е под мониторинг на Деловниот центар за управување со ризици. Во случај на надминување на лимитите, Деловниот центар за управување со ризици презема активности кои вклучуваат истражување на причините за надминувањето, известување за инцидентот до Одборот за управување со ризици и Управниот Одбор на Банката и барање за одобрување на привремено надминување или зголемување на лимитите.

4. Политики за заштита и намалување на ризикот како и процедури за следење на ефикасноста на извршувањето на политиката

Банката управува со каматниот ризик на начин кој е прилагоден на локалната регулатива, стандардите на Групацијата како и на банкарскиот пазар во Република Македонија.

Со цел адекватно следење и навремено превземање на соодветни мерки во делот на каматниот ризик, Банката изготвува екстерни и интерни извештаи. Екстерните извештајни форми се изготвуваат согласно важечката законска регулатива и се наменети за надворешни институции, додека интерните извештајни форми се изготвуваат на барање на органите на управување на Банката кои ја одредуваат и содржината на истите.

Со цел правилно управување со каматниот ризик, Надзорниот Одбор на Банката

донесува Политика која се ревидира на редовна основа, а најмалку еднаш во годината. Политиката претставува основен документ со кој Банката обезбедува мониторинг и контрола на нејзината изложеност на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарските активности, т.е обезбедува активно управување со истиот со цел да го намали на прифатливо ниво. Политиката ги дефинира методите и начинот на мониторинг и контрола на изложеноста на Банката на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарските активности.

ПАЗАРЕН РИЗИК

1. Стратеги и процеси на управување

Управувањето со пазарниот ризик опфаќа изготвување и спроведување на интерни акти за управување со пазарниот ризик на кој е изложена Банката, развивање на техники за мерење и известување во врска со истиот како и развивање на контролни механизми во вид на лимити.

Управувањето со пазарниот ризик опфаќа управување со валутниот ризик, каматниот ризик како и ризикот од вложувања во хартии од вредност.

Банката редовно врши мониторингот и контролата на изложеност на пазарен ризик, со цел редуцирање на истиот на прифатливо ниво кое може да се контролира и кое ќе овозможи максимизирање на профитот и минимизирање на ризикот. Ова подразбира соодветна организациона структура со јасно дефинирани надлежности, ефикасен информативен систем како и соодветен систем на внатрешна контрола.

2. Структура и организација

Банката воспоставува организациска структура со јасно дефинирани надлежности и одговорности при преземањето и управувањето со пазарниот ризик, којашто одговара на природата, обемот и сложеноста на финансиските активности коишто ги врши таа.

Соодветната организациска структура опфаќа јасно дефинирани надлежности и одговорности на органите на Банката, дефинирање на задачите и одговорностите на соодветните организациски делови или лица во Банката надлежни за мерење, следење и контрола на пазарниот ризик и сл.

Надзорниот Одбор на Банката како највисок орган на управување со Банката ја одобрува Политиката и го следи нејзиното спроведување, ја оценува соодветноста на донесената политики, на годишно ниво, согласно со профилот на ризичност, видот и обемот на финансиски активности на Банката и надворешното опкружување, ги разгледува извештаите за профилот на ризичност на Банката, ги одобрува лимитите на изложеноста на поодделни видови ризици, обезбедува услови и ја следи ефикасноста на внатрешната контрола, како составен дел на системот за управување со ризиците.

Одборот за управување со ризици ја воспоставува и спроведува Политиката и дава предлози за нејзино ревидирање, ги воспоставува процедурите и начинот на вршење стрес-тестирање, редовно го оценува системот за управување со ризиците, врши анализа на извештаите за изложеноста на Банката на поодделните ризици, како и извештаите за профилот на ризичност на Банката, ги одредува и редовно ги ревидира лимитите на изложеност на поодделни видови ризици и ги дефинира евентуалните исклучоци во однос на дефинираните лимити и доверувањето на одговорноста за одлучување за примена на тие исклучоци

Управниот одбор ги воспоставува и ги спроведува соодветните процедури за идентификување, мерење или оценка, следење, контрола или намалување на ризиците, го воспоставува информативниот систем, како и системот за известување на Надзорниот одбор и Одборот за управување со ризиците, во врска со евентуалните

надминувања на пропишаните лимити на изложеноста на одделните ризици и обезбедува услови за ефикасно спроведување на процесот за управување со ризиците, вклучувајќи и соодветно и навремено информирање на сите вработени во банката вклучени во процесот на управување со одделни ризици.

Деловниот центар за управување со ризици врши соодветно мерење или оценување, следење, контролирање или намалување на сите материјални ризици, соодветно спроведување на политиките и процедурите за управување со ризици во Банката, редовно следење на лимитите на изложеност на поединечните ризици, утврдување и редовно следење на профилот на ризичност на Банката и редовно известување на Одборот за управување со ризици, Управен Одбор и Надзорен Одбор на Банката за изложеноста на истата на поодделните ризици и за нејзиниот профил на ризичност.

Службата за внатрешна ревизија на Банката врши контрола на системот за управување со пазарниот ризик согласно годишниот План на истата. Внатрешната ревизија оценува дали вработените во Банката ги почитуваат интерните акти и лимити за изложеност на пазарен ризик.

3. Структура на системот на мерење и системот за внатрешно управување

Во насока на управување со пазарниот ризик, Банката ги изготвува и следи следните показатели за изложеноста на пазарен ризик кои претставуваат основа за мерење на изложеноста на истиот:

- коефициент на чувствителност на капиталот (DoE)
- коефициент на доверба 95% и 99% (VaR)
- отворена девизна позиција
- односот на вложувањата во ХВ со вкупната актива на Банката.

Со цел сведување на изложеноста на пазарен ризик на минимално ниво, Банката има воспоставено интерни лимити кои редовно се следат од соодветните служби.

Банката врши еднаш годишно стрес-тестирање заради оценка на потенцијалното влијание на еден или повеќе внатрешни или надворешни фактори на ризик врз вредноста на средствата и обврските на Банката, односно врз нивото на сопствените средства.

Стрес-тестирањето се врши зависно од големината, видот и сложеноста на банката и на финансиските активности кои ги врши како и согласно постапката и претпоставките наведени во донесената Процедура за вршење на стрес-тест или согласно интерни или екстерни дополнителни барања.

Стрес-тестирањето се темели врз избор на сценарија кои може да бидат специфични за Банката (внатрешни фактори) и оние кои може да произлезат од пазарните услови во кои работи банката (надворешни фактори).

Покрај стрес-тестирањето со примена на одделните сценарија, Банката врши тестирање со примена на комбинација на повеќе сценарија

По извршеното стрес-тестирање, Банката ги спроведува следните активности:

- анализа на резултатите;
- предлог активности кои треба да ги преземе Одборот за управување со ризиците и другите органи на управување на банката зависно од добиените резултати од тестирањето;
- известување до Народната банка на Република Македонија за резултатите од извршеното стрес-тестирање.

Управувањето со пазарниот ризик е дел од управувањето со активата и пасивата на ниво на целата Банка и истото вклучува:

- ризик од промена на каматните стапки во банкарското портфолио (позиции во МКД и валутни позиции);
- валутен ризик;

- ризик од вложувања во хартии од вредност во банкарското портфолио (обврзници, благајнички записи, акции, итн);
- ризик од деривативите во банкарското портфолио (опции, свопови, флорови итн.). Најголем ризик во овие продукти е ризикот кој произлегува од неисполнување на обврските од другата страна и во одредени случаи ризик на земјата. Зависно од финансиските извештаи (по локални или меѓународни стандарди) движењето на пазарната вредност може да биде многу значајно. Во комбинација со овие продукти, Банката разликува:
 - хеџирања на готовински текови,
 - фер вредност хеџирања,
 - стратешки позиции.

4. Политики за заштита и намалување на ризикот како и процедури за следење на ефикасноста на извршувањето на политиката

Политиката претставува основен документ со кој Банката го регулира мониторингот и контролата на изложеност на пазарен ризик, со цел редуцирање на овој ризик на прифатливо ниво кое може да се контролира и кое ќе овозможи максимизирање на профитот и минимизирање на ризикот. Исто така Политиката обезбедува усогласеност во работењето на Банката со важечката законска регулатива и основните правила на банкарскиот работење.

Целта на овој акт е поставена во насока на идентификација, проценка, мерење и контрола на изложеноста на Банката на пазарен ризик со цел да се овозможи ефикасно управување со истиот и да се постигнат планираните финансиски резултати, како и да се зголеми економската и пазарната вредност на средствата и капиталот на Банката.

Политиката има повеќе намени меѓу кои дефинирање на основните поими, принципи и правила за успешен мониторинг и контрола на изложеноста на Банката на пазарен ризик, дефинира унифицирана методологија и унифициран систем на управување со пазарен ризик за целата Банка, обезбедува и одржува оптимален коефициент кој го претставува односот помеѓу приходите и преземениот ризик и иницира дополнителни акти: прирачници, процедури, инструкции и други акти неопходни за ефикасна контрола на пазарниот ризик.

ОПЕРАТИВЕН РИЗИК

1. Стратегии и процеси на управување

Банката на редовна основа врши идентификација, проценка, мерење, амортизирање и контрола на изложеноста на оперативните ризици во насока на ефикасно управување со истите, се со цел остварување на предвидените финансиски резултати и зголемување на економската и пазарната вредност на имотот и капиталот на Банката. Во насока на ова Банката врши преглед и контрола на квалитетот на прибраните податоци, мерење на изложеноста на Банката од аспект на оперативните ризици, подготовка на извештај за зачестеноста и тежината на оперативните ризици, нивните причинители, карактеристики и последици, проценка на ризичноста на новите продукти, развивање и имплементација на квантитативни и квалитативни модели за управување со оперативните ризици како елементи во процесот на деловно одлучување, воведување индикатори кои ја покажуваат изложеноста на Банката на оперативни ризици и унапредување на методите за проценка и мерење на оперативните ризици.

Исто така Банката активно спроведува следење, управување и контрола на изложеноста на оперативните ризици. Тоа подразбира одреден сет претпоставки како што се ангажираност и одговорност на Банката за спроведување на политиката и

процедурите, ангажирање на квалитетни човечки ресурси, соодветна технологија, висок степен на интегрираност на податоците, проверени и испитани аналитички методи и системи, искуство и способност на проценителите, постојана организациска свест и култура на однесување кон ризиците од страна на сите вработени во Банката.

Со оглед на специфичноста на работењето, развојот на новите методи на следење, управување, амортизирање и контрола на изложеноста на оперативните ризици, ќе зависи од воведување на квалитетна информатичка поддршка, како и високо развиена свест на вработените за оперативните ризици во Банката.

Од аспект на развојот на новите методи, Банката ќе ги почитува законските прописи, стандардите на Групацијата и насоките на регулаторните институции.

2. Структура и организација

Конкретниот пристап за управување со оперативниот ризик зависи пред се од обемот, комплексноста, софистицираноста и природата на активностите на Банката.

За ефикасно управување со оперативниот ризик, Банката воспоставува адекватна организациона структура со која јасно се дефинираат одговорностите и надлежностите на органите на управување на Банката, јасно се дефинираат надлежностите и одговорностите на Деловниот центар за управување со ризици и јасно се дефинираат надлежностите и одговорностите на останатите деловни центри и служби во Банката.

Во процесот на управување со оперативниот ризик Надзорниот Одбор на Банката е одговорен за одобрување на Политиката за управување со оперативниот ризик, разгледување на соодветноста на Политиката за управување со оперативниот ризик најмалку еднаш во годината и ревизија на истата согласно ризиците кои настанале од промените на пазарот и пазарното опкружување, како и од оперативните ризици кои се резултат на воведувањето на нови производи, активности или системи, воспоставување на адекватна организациона структура способна да ја имплементира Политиката за управување со оперативниот ризик, преку која нема да се дозволи појавување на конфликт на интереси и која ќе биде предмет на детална внатрешна контрола од независен, адекватно обучен и компетентен персонал и разгледување на кварталните извештаи за оперативен ризик.

Управниот Одбор на Банката е одговорен за разгледување на Политиката за управување со оперативен ризик, целосна имплементација на Политиката за управување со оперативен ризик која е одобрена од Надзорниот Одбор на Банката. Тоа подразбира пред се промоција на организациона култура која ќе се воспостави преку одредени активности и упатства, а кои ќе ги дефинираат правилата на однесување и интегритет на сите вработени лица во извршувањето на секојдневните обврски и задачи. Банката настојува да ја имплементира Политиката за управување со оперативен ризик на континуирана основа, низ целата организациона шема, од страна на квалификувани кадри со потребните искуства, технички способности од сите нивоа на хиерархија кои јасно ги разбираат нивните обврски во врска со управувањето со оперативниот ризик. Значи Управниот Одбор делегира овластувања, одговорности и форми на известување, како и обезбедува ресурси за ефикасно управување со оперативниот ризик. Воедно тој се грижи за непречејна комуникација помеѓу Деловниот центар за управување со ризици и останатите деловни центри и служби во Банката. Исто така Управниот Одбор дефинира други интерни акти, како и постапки за управување со оперативниот ризик кај сите производи, активности, системи и процеси, ги разгледува кварталните и месечните извештаи за оперативен ризик.

Во процесот на управување со оперативниот ризик, Одборот за управување со ризици е одговорен за воспоставување и спроведување на политиките за превземање и управување со оперативниот ризик, како и дава предлози за нивно ревидирање, редовна оценка на системот за управување со оперативните ризиците и спроведување на анализа на извештаите за изложеноста на Банката на оперативен ризик како и

извештаите за профилот на ризичност на Банката и одредување и редовно ревидирање на лимитите и толерантноста на изложеноста на оперативен ризик и дефинирање на евентуалните исклучоци.

Деловниот центар за управување со ризици е одговорен за преглед и класификација на прибраните податоци, развој на методи за следење и мерење на оперативни ризици, имплементација на активности за процена на ризиците и подготвување на квартални и месечни извештаи за изложеноста на Банката на оперативен ризик и доставување на истите до органите на управување на Банката со цел нивно информирање и соодветно упарување со изложеноста на ризиците.

Службата за внатрешна ревизија е независна деловна единица која има задача да ги следи сите деловни единици од аспект на нивниот придонес и спроведување на активностите во согласност со воспоставениот процес на управување со оперативниот ризик.

И раководството на деловните единици има свои одговорности во процесот на управување со оперативниот ризик. Под деловна единица во Банката се подразбира најниска организациона единица во организационата структура, односно за деловните центри, деловна единица представува службата / одделот, а додека за експозитурата деловна единица представува самата експозитура (во случај кога не постојат служби во истата). Следењето на оперативните ризици е одговорност на раководството на деловните единици. Согласно своите можности и делегирани работни задачи и одговорности, секој вработен е одговорен за управување со оперативните ризици во рамки на својата деловна единица и во рамките на активностите кои ги спроведува. Раководството на деловните единици е одговорно за имплементација на мерките (контрола) за ограничување на оперативните ризици, иницирање на донесување одлуки кои се однесуваат на прифаќање на оперативните ризици, пријавување на инциденти кои претставуваат оперативен ризик, континуиран надзор на оперативните ризици и организација на прибирање на податоци.

Одговорните за поддршка при Дирекцијата за ИТ и Организација (Helpdesk) се одговорни за прибирање на пријавените инциденти кои претставуваат оперативен ризик, а се пријавуваат од страна на деловните единици на Банката.

ОСИС лицето е задолжено за изготвување на месечни извештаи за пријавените инциденти и статусот на истите.

3. Структура на системот на мерење и системот за внатрешно управување

Проценката на оперативните ризици се спроведува врз основа на сите пријавени инциденти и периодични и збирни извештаи согласно интерниот акт на Банката - Процедура за известување и справување со инциденти поврзани со информативните системи. Целта на ризичната проценка е идентификација на изложеноста на ризикот, зајакнување на свеста за можноста за настанување на оперативниот ризик и негова митигација, развој на контролите, прифаќање на ризикот, откривање на непријавени настани на оперативен ризик.

Анализата на оперативниот ризик се спроведува според категориите на оперативен ризик и деловните функции. Се оценува дали ризикот од настанување на оперативен ризик е низок, среден, висок или критичен. Освен тоа, се наведуваат мерките за намалување на идентифицираниот оперативен ризик и во кој обем е редуциран.

За потребите на управувањето со оперативниот ризик, Банката воспоставува информативен систем кој обезбедува изготвување на следните податоци и извештаи:

- извештај за пријавени инциденти по видови на настани, по организациони единици, по месеци како и статус на истите;
- извештај за остварени загуби како резултат на настанати инциденти по организациони делови;

- извештај по видови на настани за топ 10 инциденти од оперативен ризик по остварени загуби;
- настани од оперативен ризик по зачестеност на случување;
- извештај за електронско банкарство (број на реализирани налози, број на клиенти кои реализирале налози, вкупно остварен промет преку електронско банкарство);
- извештај за затворени сметки по иницијатива, по месеци и по организациони делови (со цел следење на бројот на затворени сметки како и причините за затварање на истите, вработените во Банката го пополнуваат образецот за затварање на сметка кој е прилог 1 на овој интерен акт);
- извештај за број и износ на реализирани трансакции во платниот промет во земјата и странство, денарски и девизни и
- капитал потребен за покривање на оперативен ризик.

4. Политики за заштита и намалување на ризикот како и процедури за следење на ефикасноста на извршувањето на политиката

Во постапката за идентификација на потенцијалните извори на оперативните ризици и заштита од истите, Банката посебно ги идентификува ризиците кои произлегуваат од неадекватни информациски и други системи во Банката, пореметувања во работата и грешки во системите, како што се грешки поврзани со информационата технологија, телекомуникациски проблеми, прекини во работата, и сл., проблеми на адекватно интегрирање или одржување на информациските и други системи во случај на развој на мрежата на различни организациски делови и/или статутарни промени на Банката, незаконитости и неадекватни постапки на вработените на Банката, како што се проневера и неовластен пристап до сметките на клиентите, злоупотреба на доверливи податоци, давање лажни или погрешни информации за состојбата на Банката, неажурност во извршување на работите, грешки при внес на податоци, непридржување на добрата деловна пракса и сл, дејствување или недејствување кое може да предизвика судски и други спорови против Банката и надворешни незаконски дејствија, како што се кражби, неовластен влез во базата на податоци на Банката, вклучувајќи и неовластено користење на банкоматите, неовластен пренос на средства, незаконско прибавување на документи на Банката и сл и штета на физичката актива и настани кои не можат да се предвидат, како што се елементарни и други непогоди, тероризам и сл.

Од аспект на потенцијалните загуби по основ изложеност на оперативните ризици, Банката ќе формира и ќе одржува минимален износ на адекватен капитал за оперативни ризици (МАКОР).

Износот на МАКОР Банката ќе го пресметува и формира по “Метод на базичен индикатор” кој се утврдува како 15% од аритметичката средина на тригодишните позитивни износи на базичниот индикатор.

Базичниот индикатор се пресметува согласно Одлуката на Народна Банка на Република Македонија за методологија за утврдување на адекватноста на капиталот.

Доколку во која било од последните три години банката оствари базичен индикатор еднаков или помал од нула, тој износ и таа година не се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, односно не се земаат во предвид при пресметка на аритметичката средина.

Овој минимален износ ќе се пресметува во Деловниот центар за поддршка и финансии.

Во случај кога Банката, врз основа на дополнителни индикатори констатира дека има потреба за поголем износ на капитал или веќе настанала загуба по основ оперативен ризик на износ поголем од износот добиен по примена на претходната формула, Банката со цел заштита од оперативниот ризик ќе формира МАКОР на основа на утврдениот и настанат поголем износ.

Воспоставувањето на соодветна контрола на нивото на оперативен ризик и намалување на истиот, Банката го прави со користење на следниве механизми:

- склучување на осигурителни полиси
- план за континуитет во работењето и
- користење на услуги од надворешни лица.

СТРАТЕГИСКИ РИЗИК

Управувањето со стратегискиот ризик се темели на адекватна подготовка на стратегиски и деловен план и соодветно поставување на стратегиски цели и плански мерки и активности, следење на промените во деловното окружување и сл., со цел да се минимизира можниот тековен или иден ризик врз добивката или сопствените средства на Банката.

Стратегијата претставува документ - Стратегиски план - во кој е содржана мисијата и основните цели на Банката, анализи на макроекономското окружување во кое Банката делува, планови и активности на Банката преку кои ќе се остваруваат поставените цели, опис на системот за управување со ризици и дефинирани прифатливи ризици, мисија на сите оперативни делови на Банката, финансиски планови, проекции и сл., за временски период од три до пет години.

Деловниот план е едногодишен акциски план во кој се опишани начинот, средствата и активностите кои водат до успешно спроведување на стратегиските цели, како и планирани квантификации на билансните позиции и финансискиот план.

Целокупната оперативна рамка на Банката е преточена во Програмата на мерки и активности на деловната политика за годината, која се донесува од страна на Собранието на акционери на Банката. Таа во основа се темели на Стратегијата на Банката.

Стратегискиот ризик произлегува од процесот на остварување на целите кои се дефинирани во Стратегијата и Деловниот план на Банката. При остварувањето на целите, имплементирањето на плановите, се наидува на внатрешни и надворешни фактори коишто можат да влијаат негативно или позитивно на успешното спроведување на Стратегијата и Деловниот план на Банката. Банката во континуитет ги следи и контролира, со цел да го минимизира негативното влијание на овие фактори, и тоа во секој сегмент од своето работење